

Ivan Tadić, Filozofska misao Stjepana Zimmermanna. Izabrani vidovi s bibliografijom, Crkva u svijetu, Split, 2010, 275 str.

Knjiga prof. dr. sc. Ivana Tadića *Filozofska misao Stjepana Zimmermanna. Izabrani vidovi s bibliografijom* koju je publicirala izdavačka kuća *Crkva u svijetu* 2010. godine u Splitu predstavlja značajan doprinos već dosad obilnoj – preko 300 bibliografskih jedinica – bibliografiji o poznatom hrvatskom filozofu i svećeniku Stjepanu Zimmermannu.

Knjiga ima tri poglavlja sačinjena od već objelodanjenih tekstova prof. Tadića o trima vidovima Zimmermannove filozofske misli, a koje je za ovu priliku autor djelomično preradio i prikladno naslovio. Toj okosnici knjige, od njena tri poglavlja, prethode predgovor autora i životopis Stjepana Zimmermanna, a slijedi im iscrpna bibliografija. Knjiga nije, kako sam autor ističe u predgovoru, iscrpan prikaz Zimmermannove filozofije, nego samo nekih vidova njegove filozofske misli, a što se iščitava i iz samog podnaslova »Izabrani vidovi s bibliografijom«. No kako su ti vidovi ne samo dominantni nego sačinjavaju i temeljna polazišta njegova filozofiranja, izričući tako određujuće značajke njegove filozofske misli, knjiga s pravom nosi naslov *Filozofska misao Stjepana Zimmermanna*.

Prije nego što usmjerimo pozornost na svaki od ta tri značajna aspekta filozofske misli Stjepana Zimmermanna, usredotočimo se na njegov životopis, iz kojeg se iščitavaju bitni egzistencijalni elementi koji su utjecali na njegovo filozofsko promišljanje. Tako u životopisu čitamo da je, poradi svoje dosljednosti i borbe za istinu, kako u njenom promišljanju tako i u njenom provođenju, podnosio nemale nepravde kao što su: medijsko negodovanje njegovom akademskom napredovanju, bilo kod habilitacije bilo kod primanja u Akademiju, ili pak nepravedni sudski postupak i osuda u kojima su sudjelovali i svjedoci koje je on sam u ratnom vihoru spasio od sigurne smrti. Takav stav prema istini doveo ga je do formiranja nazora o duši, o svrsi života, o Bogu kojima se egzistencijalno potpuno predao, a koji su, kako on sam ističe, bili spoznajnokritički utemeljeni jer ih je »doznao razmišljanjem, dakle *razumski* (racionalno): umovanjem, zaključivanjem, dokazivanjem.«

U prvom poglavlju naslovljenom »Zimmermannova prosudba nekih vidova Kantove misli«, a koji je kao članak bio prethodno objavljen u prvom broju *Disputatio philosophica* od 2004. godine pod naslovom »Alcuni punti della filosofia kantiana e uno sguardo critico di Stjepan Zimmermann« autor u pet potpoglavlja iznosi Zimmermannovu kritiku Kantove filozofije. Iako je ta kritika usmjerena prvenstveno na dva aspekta Kantove *Kritike čistoga uma* – Kantovo poimanje vremena i prostora te njegovo poimanje antinomija – zbog značenja tih aspekata za Kantovu filozofiju kao i prisutnosti u Zimmermannovoj prosudbi kritike samih polazišta Kantove filozofije, možemo reći da poglavlje donosi kritiku Kantove filozofije, a što se najbolje iščitava iz njegove izjave koju autor donosi u uvodu samog poglavlja: »Bez Kantovih dakle pretpostavki 'ne možemo ući u njegov sistem, a s njima nijesmo kadri opstati u tom sistemu'«. Preciznije kazano, iz poglavlja je razvidna suprotnost *pretpostavki* dviju filozofija, jer ona Zimmermannova zastupa

kritički, odnosno, kako ga on sam naziva, znanstveni realizam te je u opreci s onom Kantovom koja zastupa transcendentalni idealizam. Znajući uz to, kako se iščitava iz zadnjeg potpoglavlja, da je Zimmermann uvjeren kako je »dokazao da postoji povezanost između opaženih sadržaja s realnim, objektivnim svijetom i da spoznajemo objektivni realni svijet, a ne samo pojave (fenomene) kako je zagovarao Kant«, logično je, na što upućuje ono njegovo *dokazao*, da je Zimmermann u pobijanju Kantovih teza ukazivao na znanstvenu neodrživost bilo njihovih postavki bilo njihovih argumenata. Imajući u vidu upravo navedeni, poseban značaj onog *dokazao* te poimanja vlastitog realizma kao *znanstvenog*, šteta je što autor nije posvetio mjesta u ovoj knjizi i raspravama oko tih poimanja koje je Zimmermann imao s drugim poznatim filozofima.

U drugom poglavlju naslovljenom »O uzročnosti« autor donosi neznatno modificiran članak koji je pod naslovom »Uzročnost u obzorju Zimmermannova filozofijskoga promišljanja, posebice s obzirom na Humeovo i Kantovo poimanje« bio objelodanjen 2003. godine u četvrtom broju časopisa *Obnovljeni život*. U prvom od pet potpoglavlja autor donosi, slijedeći misao Filoppa Selvaggia iznesenu u knjizi *Causalità e indeterminismo. La problematica moderna alla luce della filosofia aristotelico – tomista*, sažet pregled poimanja uzročnosti u zapadnoj filozofskoj misli. Potom je prof. Tadić, u sljedeća dva potpoglavlja, iznio Humeovo i Kantovo shvaćanje načela uzročnosti koje je popratio detaljnom analizom i argumentiranom kritikom koju je izložio Zimmermanna u knjizi *Kant i neoskolastika*, sv. II. Iz te kritike, a nada sve iz zadnja dva potpoglavlja, u prvom od kojih se iznosi Zimmermannova prosudba poimanja uzročnosti nekih njegovih suvremenika, te u drugom, u kojem prof. Tadić slijedeći Zimmermannovu knjigu *Temelji filozofije. Historijsko – kritička orijentacija* sustavno prezentira njegovo obrazlaganje načela uzročnosti, može se jasno pozicionirati Zimmermannovo poimanje načela uzročnosti među neotomistima toga vremena.

Treće poglavlje naslovljeno »O Bogu« skraćeni je tekst koji je autor prethodno objelodanio u drugom broju časopisa *Filozofska istraživanja* 2003. godine pod naslovom »Bog u filozofskoj misli Stjepana Zimmermanna«. Početno potpoglavlje ovog poglavlja lijepo se nadovezuje na životopis Stjepana Zimmermanna donesen na početku knjige, jer ukazuje na egzistencijalni životni značaj filozofskog promišljanja o Bogu u njegovu životu. Drugo pak potpoglavlje predstavlja svojevrsan nastavak prva dva poglavlja, preciznije kazano primjenu filozofskih argumenata u njima iznesenih na klasične formulacije dokaza Božjega postojanja. U sljedeća dva potpoglavlja autor donosi Zimmermannovo promišljanje o biti Božjoj, tj. nakon što je, u prethodnom potpoglavlju, zaključio da Bog postoji, analogijom pokušava govoriti o njegovim svojstvima: nužnosti, jedinstvenosti, jednostavnosti, nepromjenjivosti, vječnosti, sveprisutnosti, životnosti, osobnosti, svemogućnosti, transcendentnosti i različitosti od svijeta, koja isključuje svako panteističko poimanje Boga.

Nada sve je potrebno istaknuti, prema našem mišljenju, najvredniji dio ove knjige, a to je iscrpna bibliografija od 589 bibliografskih jedinica donesenih na 103 stranice, koja je podijeljena u dvije cjeline: bibliografiju Stjepana Zimmermanna, koju sačinjavaju knjige i knjižice s 23 bibliografske jedinice te ostali radovi s 250

bibliografskih jedinica, i bibliografija o Stjepanu Zimmermannu s 316 bibliografskih jedinica. Opsežan i pedantan rad oko skupljanja i uređenja bibliografije koji je autor obavio u suradnji s dr. sc. Dariom Škaricom, potrebno je zaista reći, u potpunosti je urodio plodom jer je ova bibliografija siguran putokaz istraživačima Stjepana Zimmermanna k svim dostupnim vrelima.

Zaključno možemo kazati da će knjiga prof. dr. sc. Ivana Tadića *Filozofska misao Stjepana Zimmermanna. Izabrani vidovi s bibliografijom* biti nezaobilaznom literaturom svima koji će izučavati filozofsku misao *Stjepana Zimmermanna*, a bibliografija u njoj sadržana polazišni izvor svakog njihova daljnjeg istraživanja. Isto vrijedi i za sve ljubitelje povijesti hrvatske filozofije koja će posredstvom, u knjizi temeljito obrađenih, triju glavnih značajki Zimmermannove filozofije dobiti jasan uvid u njegovu filozofsku misao. Ukratko, objavljivanje ove knjige uvelike je pridonijelo obogaćenju hrvatske povijesti filozofije.

HRVOJE RELJA